

K R O N İ K

ONUNCU MİLLETLERARASI CEZA HUKUKU KONGRESİ

Dr. Yüksel ERSOY

Milletlerarası Ceza Hukuku Cemiyeti (A.I.D.P.) nin düzenlediği Onuncu Milletlerarası Ceza Hukuku Kongresi 29 Eylül — 4 Ekim 1969 tarihleri arasında Roma'da toplandı.

Çeşitli ülkelerden çok sayıda hukukçunun katıldığı kongrede şu dört konu ele alınmıştır:

- 1 — Tehlike suçları;
- 2 — Ceza yargılamasının iki safhaya ayrılması;
- 3 — Cezaların tayin ve infazında yargıcın rolü;
- 4 — Suçluların geri verilmesi konusunun aktüel sorunları.

Dört ayrı komisyonda bu konular tartışılmış ve Genel Kurul toplantılarında son raporlar görüşülüp kesin metinler kabul edilmiştir.

Kongrede bu dört ayrı konu üzerinde yapılmış olan bütün tartışmaları ele almak ve özetlemek pek çok tekrarlara yol açacağı için, komisyon raportörlerinin raporları ile görüşmeler sonunda komisyonlarca sunulan ve Genel Kurul tarafından kabul edilen son raporları ele almak kongre çalışmalarını hakkında bir fikir verebilecektir.

I — Tehlike suçları

Bu konuyu inceleyen komisyonun genel raportörü İtalyan Prof. Giacomo Delitala, «tehlike» kavramının, hukuka aykırı sonucun meydana gelmesi imkânının fazla olması şeklinde tarif edilebileceğini belirtmiştir. Raportör, çeşitli fiillerde tehlikenin, hareketin ön şartı olarak ortaya çıkabileceğini, hareketi nitelendirici mahiyette

olabileceğini veya suçun tabii anlamda sonucu olabileceğini ifade ettikten sonra, tehlike suçları ile ilgili sorunları şöyle sıralamıştır:

1 — Varsayımlı tehlike (pericolo presunto) suçlarının, eğer bu varsayımlı mutlak anlamda alınır, sadece korunan menfaatin gerçek bir zarara uğratılması veya tehlikeye konulması sonucunu doğuran hareketleri cezalandıran hukuk düzenlerinin genel ilkelerine aykırı düşmesi.

2 — Failin basit kişisel bir tutumunun cezalandırılmasına yol açması.

3 — Anayasa açısından kanunilik ve kesinlik ilkesine aykırı bir durumun ortaya çıkması imkânı.

4 — Bu bakımlardan, bazı hukukçularca, tehlike suçlarına, klâsik ceza müeyyideleri yerine idarî müeyyidelerin uygulanmasının tavsiye edilmiş olması.

Komisyonunda yapılan tartışmalardan sonra kaleme alınan ve Genel Kurulca kabul edilen son raporda önce aşağıdaki hususlar tesbit edilmiştir:

1 — Teknik gelişmeler ve milletlerarası ilişkilerin artması dolayısıyla değişen toplumsal hayatın bugünkü ihtiyaçlarını karşılamak üzere, bütün ceza kanunlarında tehlike suçlarının sayısı ve önemi artmaktadır.

2 — Söz konusu değişikliklerin ortaya çıkardığı riskler, kanun koyucuyu, insanların hayat ve vücut bütünlüğüne karşı işlenen fiillerin veya kamu menfaatiyle ilgili malların zarara uğratılması fiillerinin önlenmesine yönelen hukukî sistemler hazırlamak zorunda bırakmakta ve herkesin hareketlerini bu kurallara uydurması gerekmektedir.

3 — Her insanın eşit değere sahip olduğunun daha iyi anlaşılması ve aşırı bir bireycilikten kurutulmuş toplumsal istekler sonucu, bütün insanlar arasında dayanışma fikri her yerde gelişmektedir.

4 — Basit tehlike suçlarının cezalandırılması, eski kusurlu zarar suçlarının sağladığı garantileri takviye etmektedir.

Son raporda böylece tehlike suçları kategorisinin hukuk sistemlerinde yer alması gereği kabul edildikten sonra, bu suçlarla ilgili olarak şu sonuçlara varılmıştır:

1 — Tehlikeye koyma durumunun cezalandırılması şeklindeki yasama siyaseti, her şeyden önce çok genel ve unsurları belirsiz ku-

rallar kabulünden kaçınmak suretiyle kanunîlik ilkesine saygı gösterdiği takdirde ceza hukukunun genel ilkeleri ile çatışmayacaktır.

2 — Tehlikeye koymanın cezalandırılması, cezaî mahiyette olmayan önleme şekillerinin yetersizliği karşısında bir son çare teşkil etmektedir.

3 — «Varsayımlı tehlike» sisteminin dozu dikkatle ayarlanmalı ve hiç olmazsa, kanun koyucu tarafından açıkça öngörülen hallerde, varsayımı kaldırmak için aksine delil imkânını kabul etmelidir.

Rapor, tehlike suçları ile ilgili olarak ayrıca şu tavsiyelerde bulunmaktadır:

1 — Tehlike suçları ile getirelen ön cezaî koruma, barış ve insanlığa karşı cürümlerin veya savaşa teşvikin ve ırklar arasında nefret yaratmanın tehlikeye koyduğu insanî değerler gibi temel kişisel veya toplumsal değerlere hasredilmelidir.

2 — Kanunîlik ilkesi, suç teşkil eden fiillerin kesin bir şekilde formüle edilmesi, göz önünde bulundurulmuş tehlike tiplerinin tarif edilmesi ve özel meslekî zorunluluklara tâbi olan kişilerin kanunda belirtilmesi suretiyle saygı görmelidir.

3 — Tehlike suçlarının müeyyideleri, yargıca, kişiliğe göre en etkilisini seçme imkânını verecek şekilde, cezalardan başka, emniyet tedbirleri ve toplumsal pedagoji tedbirleri olmalıdır.

II — Ceza yargılamasının iki safhaya ayrılması

Ceza yargılamasının, birincisi fiilin işlenip işlenmediğini, faili ve fiille fail arasındaki ilişkiyi araştırarak ve ikincisi sanığı tanımayarak, kişiliğini anlayama yönelecek iki safhaya ayrılması, ikinci komisyonun tartışma konusunu teşkil etmiştir. Raportör Norveç'li Prof. Johs Andenaes raporunda, incelenecek konunun, yargılamanın biri kusurluluğun araştırılması ile ilgili, diğeri müeyyidenin (ceza veya emniyet tedbiri) tesbiti ile ilgili iki safhaya ayrılması gerekip gerekmediği olduğunu belirttikten sonra, iki çeşit ayırma imkânı bulunduğunu ifade etmiştir. Bu ayırma tiplerinden birincisi, kronolojik bakımdan devamlı bir yargılamanın içerisinde bir bölünme; ikincisi, zaman bakımından farklı iki safhaya ayırma şeklidir. Birinci halde geri bırakmasız ayırma (divisione senza rinvio) ikinci halde geri bırakmalı ayırma (divisione con rinvio) söz konusu olmaktadır.

Raportör, bu konuda, kıta Avrupa'sı hukuku ile Anglo-Amerikan hukuku arasında kesin bir fark bulunduğunu; Anglo-Amerikan

hukukunda, Avrupa hukuk düzenlerinin çoğunluğundan farklı olarak, tek yargıcın, hattâ sulh yargıcının baktığı dâvalarda dahi, yargılamanın iki safhaya ayrılmasının normal şekil olduğunu belirttikten sonra, iki ayırma sistemini ele almakta ve her iki sistem hakkındaki fikirleri özetlemektedir :

1 — Geri bırakmasız ayırma lehine üç fikir ileri sürülmektedir:

a) Sadece müeyyide ile ilgili malzemenin (meselâ psikiyatrik muayene raporları, sosyal asistan raporları) açık duruşmada incelenmesi, henüz suçluluğu tesbit edilmemiş olan sanık bakımından zararlı olabilir;

b) İki safha birlikte olduğu zaman, savunma, bazan aynı zamanda sanığın masumiyetini ve sorumluluğunun daha az olduğunu iddia etmek mecburiyetinde kalabilir.

c) Sanığın kişiliğiyle ilgili deliller bazan sorumluluğun tesbitini etkileyebilir. Oysa, iki incelemenin birbirinden bağımsız olması gerekir.

2 — Geri bırakmalı ayırma lehine de üç fikir ileri sürülmektedir:

a) İki karar arasında bırakılan zaman, yargıca sanığın kişiliğini derinlemesine tanıma imkânını verir;

b) Masumiyetin tesbiti, kişilik üzerindeki incelemeleri gereksiz kılar;

c) Birinci safha açık olabilir; ikinci safha, sanığın kişiliği ile ilgili açıklamalar dolayısıyla, kapalı yapılabilir.

Raportör, bu ikinci sisteme, adalet bakımından daha büyük bir yük getirmesi (daha fazla zaman, daha çok masraf, vb.) ve sanık bakımından daha uzun bir süre devam eden bir ıstırapın söz konusu olması dolayısıyla karşı çıkılabileceğini belirtmekte; bu bakımdan, geri bırakmasız ayırmanın tercih edilmesinin, ancak yargıca, gerektiği takdirde iki safhayı zaman bakımından ayırma konusunda takdir yetkisinin bırakılmasının uygun olacağı sonucuna varmaktadır.

Değişik ülkelere mensup hukukçuların yaptıkları konuşmalar, bu konu üzerinde tam bir anlaşmaya varmanın zorluğunu ortaya koymuş ve son rapor bu hususu belirten bir girişle başlamıştır. Girişte şöyle denmektedir : «Bu kongrede temsil edilen değişik ve çok sayıda ceza sistemlerinin herbiri tarafından kabul edilebilecek belli kriterlerin teklifi imkânsız görülmektedir. Bunun sonucu olarak, aşağıdaki teklifleri, genel mahiyette yöneltici çizgiler saymak zo-

rundayız. Her ceza sistemi için belli değişiklikler, bütün hukuk düzenine ve kanunların ruhuna uygun olarak seçilecektir.»

Giriş kısmında sözü edilen genel mahiyetteki teklifler şunlardır:

1 — Mahkeme, hiç olmazsa en ciddî hallerde, delilleri ve müzakereyi «fiil» ve «kusurluluk» ile ilgili sorunlara sınırlamak yetkisine sahip kılınmalıdır. Mahkeme, bu yolu seçtiği takdirde, uygun düşen müeyyideyi seçmek amacıyla sanığın kişiliğini, ancak kusurlulukla ilgili kararını verdikten sonra incelemeye başlamalıdır. Bazı hallerde buna istisna kabul edilebilir. Meslâ, akıl hastalığı kusurluluk üzerinde ağır bir şekilde etkili olduğu zaman, bu hususu ilk safhadan itibaren tetkik etmek gerekli olabilir.

2 — Yargılamanın iki safhaya ayrılması, delillerin incelenmesi ve müzakerenin cereyanının bir tek kısmında, geri bırakmasız yapılması şeklinde olabileceği gibi, ikinci safhanın mahkemece kararlaştırılacak daha sonraki bir tarihe bırakılması şeklinde de yapılabilir. Geri bırakma halinde bunun süresi imkân ölçüsünde kısa olmalıdır. Bazı sistemlerde, müeyyide ile ilgili sorunların ayrıca ve daha sonra tetkiki için sanığın tasvibini almak uygun olabilir.

3 — Sanığın kişisel ve ailevî hayat şartları ile ilgili olarak toplanmış olan bilgiler sanığı zarara uğratacak mahiyette iseler, imkân ölçüsünde gizli tutulmalıdırlar. Sanığın kişiliği ile ilgili araştırma ve sonuçları gizli bir dosyada saklamak uygun olur.

4 — Yargılama iki ayrı safhaya ayrıldığı zaman, ikinci safhanın aynı yargı makamı tarafından yürütülmesi veya müeyyidenin seçimi için diğer bir makama yetki verilmesi kararlaştırılabilir. Büyük bir çoğunluk birinci çözüm yolunu benimsemiştir.

5 — İkinci safhada ortaya çıkan yeni bir delil sanığın kusurluluğu hakkında şüphe uyandıracak mahiyette olursa, mahkûmiyet hükmü bu delilin ışığında yeniden ele alınmalıdır.

6 — Yargılama iki safhaya ayrıldığı takdirde, sanıkla ilgili bütün kanunî garantiler ikinci safhada da uygulanmalı ve müeyyidenin seçimi gerekçeli bir kararla olmalıdır.

7 — İki safhalı sistem Yargıtayda iki ayrı incelemeyi gerektirmeyecektir.

III — Cezaların tayin ve infazında yargıcın rolü

Üçüncü komisyonun raportörü Çekoslovakya'lı Prof. Vladimir Solnar, cezanın amacının suçlunun topluma kazandırılması sure-

tiyle toplumun korunması olduğunun genellikle kabul edildiğini ve cezanın ıslaha uygunluğunun, uygulama şekline bağlı olduğunu ifade ettikten sonra şöyle demektedir: «Hüküm safhasında cezanın ıslaha uygunluğu bütün ayrıntıları ile öngörülemez. Ceza, infaz sırasında ortaya çıkan ihtiyaçlara her an uydurulmak zorundadır».

Raportör, bu konuda, yargıcın yetkileri bakımından değişik ülkelerde farklı sistemlerin bulunduğunu; değişik sistemlerde yargıcın cezanın tür ve şiddetini tesbit etmek, cezanın infaz şeklini daha belirli olarak tayin etmek ve infaz safhasında da herhangi bir şekilde müdahalede bulunmak yetkilerine sahip olduğunu belirtmektedir.

Raporda, konu ile ilgili olarak şu sorunların ortaya çıktığı ifade edilmiştir:

- 1 — Müeyyidenin tayininde yargıcın göz önünde bulunduracağı hususlar.
- 2 — İnfaz safhasında yargıcın yetkileri.
- 3 — İnfaz sırasında müeyyideyi amacına ulaştıracak şekilde uygulayabilmek için yapılacak değişikliklerin kararlaştırılması.
- 4 — Mahkûmun haklarının korunması ve infazda kanunîlik zorunluluğu.

Genel Kurul tarafından kabul edilen son raporda, ceza adaletinin sorumluluklarını taşıyan yargıca, bu sorumlulukları karşılamaya yeterli yetişme imkânlarının verilmesi gereği ifade edilmekte ve varılan sonuçlar şöyle sıralanmaktadır:

- 1 — Cezanın ve emniyet tedbirinin tayini anında yargıcın göz önünde bulunduracağı faktörler, hiç olmazsa genel çizgileriyle, kanunda belirtilmelidir.
- 2 — Masuniyet karinesi ve insan kişiliğine tam saygı çerçevesinde, yargıç, suç teşkil eden fiili ve sanığın kişiliğini aydınlatmak için insan bilimlerinin ve teknik bilimlerin yardımından yararlanmalıdır.
- 3 — Ceza ve emniyet tedbirlerinin infaz tarzları kanunla düzenlenmelidir.
- 4 — Yargıç, ceza ve emniyet tedbirinin infazını kontrol yetkisine sahip olmalıdır.
- 5 — Ceza ve emniyet tedbirinin infazında yargıcın kararını etkileyen tarz değişiklikleri yine yargıç tarafından veya infazla görevlendirilmiş bir yargıç tarafından kararlaştırılmalıdır.

Aynı konuda dokuz hukukçu tarafından Genel Kurula yapılan bir teklifte, Prof. Solnar'ın raporunun ve son raporun benimsendiği belirtildikten sonra, yargıcın bu rolünün siyasî suçları da kapsamına aldığı, özellikle kişilere ya da özel veya devlete ait mallara zarar vermeyen fikir suçları bakımından siyasî suç failinin adî suçlu olarak nitelendirilemeyeceği fikri ileri sürülmüştür. Bu bakımdan yargıcın, fikir suçları konusunda ceza tayin ve infazı yönünden son derece zor bir durumda bulunduğu işaret edilerek, politik-sosyal fikir suçları için kişi özgürlüğünü bağlayıcı ceza öngörülmemesi temenni edilmektedir.

IV — Suçluların geri verilmesi konusunun aktüel sorunları

Raportör İsviçre'li Prof. Hans Schultz, suçluların geri verilmesi konusunun çok ve karmaşık sorunları olduğunu; Kongre komitesinin bunların içinden aktüel bazılarını seçtiğini belirterek bu sorunları şöyle sıralamıştır :

- 1 — Suçluların geri verilmesinde mütekabiliyet esası.
- 2 — Fiilin iki ülke kanunlarında da suç olarak öngörülmesi.
- 3 — Siyasî suçlar bakımından, insanlığa karşı suçlarda, savaş suçlarında ve 1949 Cenevre sözleşmesinde sayılan vahim suçlarda geri verme imkânı.
- 4 — Vatandaşın geri verilmesi.
- 5 — *Non bis in idem* kuralı açısından suçlunun geri verilmesinin reddi.
- 6 — Talepte bulunan devletin ileri sürdüğü delillerin incelenmesi ve bu konudaki sistemler.
- 7 — İnsan haklarına saygı ve geri verilen kimse için garantiler.

Son rapor, suçluların geri verilmesi müessesesinin suçlulukla mücadelede dünya çapında önemli olduğunu ve suçluların geri verilmesi kurallarının gelişiminin, yalnız müessesenin teknik gelişimini değil, aynı zamanda devletler hukuku genel ilkelerindeki değişiklikleri, devletlerarası ceza hukukundaki gelişmeleri, ceza siyaseti konusundaki yeni anlayışları insan haklarının tanınmasını da hesaba katmak zorunda olduğunu ifade ettikten sonra aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktadır :

- 1 — Suçluların geri verilmesini düzenleyen ilkeler sadece millî ihtiyaçların ışığında yorumlanıp uygulanmamalıdır.

2 — Devletlerin, milletlerarası sözleşmeler bulunmasa dahi geri vermeye başvurabilmeleri uygun olacaktır.

3 — Mütekabiliyet esası adaletin gerçekleşmesi için zorunlu değildir. Bu şartın, geri verme konusunun düzenlenmesinde vazgeçilmez bir kural olarak muhafaza edilmemesi temenni edilmektedir.

4 — a) Genellikle, geri verme zorunluluğunun şartı olarak iki kanunda da suç olarak öngörülmesi ilkesi muhafaza edilecektir.

b) Bununla beraber, talepte bulunan devletin cezalandırmadaki menfaati açısından özel durumlar gerektirdiği ve diğer devletin kamu düzenine aykırı bir durum olmadığı takdirde bu şart aranmayabilir.

c) Fiilin, geri vermeyi gerektirmesi için, talepte bulunan devlette gerçekten cezalandırılabilir olması gerekir.

d) Geri verme bakımından, fiilin talep eden devlet kanununa göre soyut olarak cezalandırılabilir olması yeterli sayılabilir. Bununla beraber, açıkça hukuka uygunluk sebeplerinin veya cezalandırmayı kaldıran sebeplerin bulunması halinde geri vermeyi kabul etmemek mümkündür. Bu ikinci halde, geri verme, bir emniyet veya terbiye tedbirinin infazı için istenmişse kabul edilebilir.

e) Suç teşkil eden fiilin, talepte bulunulan devlet kanununa göre sadece şikâyete bağlı bir suç olması geri verme bakımından önemli değildir.

f) Talepte bulunulan devlette bir genel af çıkarılmış olması veya bu devlet kanununa göre suçun zamanaşımına uğramış bulunması geri verme bakımından önemli değildir.

5 — a) Talepte bulunulan devlet kanununa göre fiil siyasî bir suç teşkil ettiği takdirde geri vermeden kaçınmak mümkün olacaktır.

b) Fiil, insanlığa karşı bir suç, savaş suçu veya 1949 Cenevre sözleşmesine göre vahim suçlardan biri olduğu takdirde geri vermeden kaçınma hakkı kullanılamıyacaktır.

c) Geri verilmesi istenen kişiye karşı açılan dâva, insan haklarına saygı ile ilgili milletlerarası temel kriterlere uygun bir ceza yargılamasının hukukî garantilerini ihtiva etmiyor veya bu kimsenin cezayı insanlık-dışı şartlarda çekeceği konusunda şüp-

heleri haklı gösterecek durumlar var ise, talepte bulunulan devlete takdir imkânını vermek için, siyasî suçlarda geri vermeden kaçınma konusu genel kurallara bağlanmalıdır.

6 — a) Malî, iktisadî ve askerî suçlar, geri verme imkânı bulunan suçlar alanının dışında bırakılmayacaklardır.

b) Bu tip suçlarda, geri verme yetkisinin, askerî anlaşma ile bağlı veya benzer iktisadî sisteme sahip ülkeler arasında yapılacak özel anlaşmalarda öngörülmesi uygun olacaktır.

7 — a) Talepte bulunulan devlet, vatandaşın geri verilmezliği ilkesini muhafaza etmek istediği takdirde, cezalandırma hakkını kullanmayı veya talepte bulunan devlette verilmiş hükmü bu devletin isteği üzerine yerine getirmeyi taahhüt etmelidir. Talepte bulunulan devlet bu bakımdan gerekli kanunî tedbirleri almalıdır.

b) Vatandaşın geri verilmesini kabul eden devletler, mütekabiliyet esası bulunmadığı için geri verme imkânı olmayan hallerde ceza dâvası açmayı taahhüt etmelidirler.

c) Talepte bulunulan devlet, 5-b maddesinde sayılan suçlardan birinden sorumlu olan vatandaşı geri vermeyi kabul edebilir.

d) Menşe devletinin müeyyideyi infaz hakkı saklı kalmak üzere, suçlunun, suçun işlendiği yer devletine teslimini mümkün kılmak amacıyla vatandaşın geri verilmezliği ilkesinin hafifletilmesi taahhüt edilmelidir.

8 — a) Dâvaya yeniden bakılması söz konusu olmadığı takdirde, talepte bulunan devlette suçla ilgili bir dâva kesin hükümle sonuçlanmış ise, ceza dâvasını yürütmek için yapılan geri verme talebi kabul edilmeyecektir.

b) Talepte bulunulan devlette veya bir üçüncü devlette suçla ilgili bir kesin hüküm verilmişse geri verme kabul edilmeyecektir. Mahkûmiyet halinde, geri vermenin kabul edilmemesi, hükmün infaz edilmiş veya edilmekte olması yahut suçun zamanaşımına uğramış veya genel yahut özel af sebebiyle kalkmış olması şartına bağlıdır.

9 — a) Geri verilmesi istenen kimse, iradî olmak ve serbest şekilde seçilmiş bir avukat huzurunda yargıca beyanda bulunmak şartıyla talep eden devlete teslimini isteyebilmelidir.

b) İradî geri verme, özellik kuralı bakımından zorunlu geri verme ile aynı hükümlere tâbidir.

10 — Geri vermeyi kolaylaştırmak için, talepte bulunulan devlet, diğer devletin talebini desteklemek için ileri sürdüğü belgelere dayanarak geri vermenin şartlarının bulunup bulunmadığını incelemekle yetinmelidir. Talepte bulunulan devlet, aleyhteki delillerin yeterliliğini ve kendi kanunu bakımından tutuklama kararının meşruluğunu özel bir usul muamelesine başvurarak incelemekten vazgeçmelidir. Ayrıca, geri verilmesi istenen kişi, kendisine yöneltilmiş ithamların doğru olmadığını derhal ortaya koyacak delil vasıtalarını sınırsız şekilde ileri sürmek hakkına sahip olmalıdır.

11 — a) Geri verme usulünde insan haklarına saygı gösterilmelidir. Geri verilmesi istenen kişi, ilgili herhangi bir devlet karşısında haklarını savunmak imkânına sahip olmalıdır.

b) Geri verilmesi istenen kişi, kendisi bakımından insan haklarına saygı gösterilmediği kanısında ise, ilgili devletlerde bağımsız bir mahkemeye başvurmak hakkına sahip olmalıdır. Bu hakların korunması bakımından, insan haklarına aykırı hareket edilip edilmediğini kararlaştırmak için milletlerarası bir yargı makamının görevlendirilmesi uygun olacaktır.

12 — a) Sanık veya suçluların teslimi, normal geri verme usulünün uygulanmasına sıkı şekilde bağlı olmalıdır. İlgiliyi, talepte bulunan devlet ülkesine götürmek için kuvvet veya hileye kesinlikle başvurulmamalıdır. Aynı şekilde, bir kimseyi, ceza kovuşturması için arayan bir devlete doğrudan doğruya veya dolayısıyla teslim edecek olan sınır dışı etme muamelesiyle, geri verme usulü bertaraf edilmemelidir. Bu son kural, ülkesinde suç işlenen devletin sınır dışı etme hakkı ile ilgili değildir.

b) İlgili kişi, geri verme usulünü uygulamamak amacıyla kararlaştırılan sınır dışı veya red tedbirine karşı, ikamet ettiği veya tedbiri alan devlet mahkemelerine başvurabilmelidir.

c) Sınır dışı etme veya red tedbiri ile veya kuvvet yahut hile kullanarak geri verme usulünün uygulanması önlendiği zaman, kovuşturma yapan devletin cezalandırma hakkını kullanamayacağı kabul edilmelidir.

d) Meselâ, ilgili devletlerin yargı makamları arasında doğrudan doğruya yazışmayı geniş şekilde kabul veya geri verilmesi istenen kişinin 9 — a maddesindeki şekilde muvafakati halinde kolaylaştırılmış geri verme usulü kabul ederek fazla basitleştirme sonucu, geri verme usulünün uygulanmaz hale getirilmesi eğilimlerine karşı çıkmak taahhüt edilecektir.

13 — a) Mahkûm, ceza dâvasının yürütüldüğü ülkede bulunuyorsa, bu devlet, ceza mahkûmiyetinin menşe devlet veya ikamet edilen devlette infazını talep ettiği zaman, devletler arasında bu şekilde işbirliği, geri verme usulü kurallarından ayrılabilen özel kurallara tâbi tutulacaktır.

b) Eğer mahkûm hükmün verildiği ülkeden başka bir ülkede ikamet ediyorsa, hükmün verildiği devlet, somut olayın gereklerine uygun gördüğü takdirde, hükmü infaz etmek için geri vermeyi isteyebilir.

s) Aksi halde, hükmün ikamet edilen devlette infazını isteyebilir.

14 — Milletlerarası sözleşmeler vasıtasıyla veya uygun iç kurallar öngörülme suretiyle, geri verilmesi istenen kimsenin milliyeti, ikametgâhı veya fiilin öneminin fazla olmayışı geri vermeyi kabule engel olduğu zaman, ikametgâh devletinin bizzat ceza dâvasını yürütmek imkânlarını artırmak uygun olacaktır.

Komisyon raporunda sayılan bu hususlardan başka, tamamlayıcı mahiyette bazı tavsiyeler yer almaktadır. İleride meydana gelmesi ümit edilen milletlerarası ceza hukukunun sadece bir kısmını teşkil edecek olan geri verme ile ilgili bir milletlerarası ceza mevzuatı konması amacıyla aşağıdaki dileklerde bulunulmuştur :

a) Aynı ideolojik ve kanunî eğilimler dolayısıyla ortak yönleri olan devlet grupları arasında, çok taraflı geri verme sözleşmeleri imzalanması için her türlü gayretin gösterilmesi;

b) Bu anlaşmaların uygulanmasından çıkacak ihtilâfların, zorunlu olarak veya hiç olmazsa takdirî şekilde, bir milletlerarası ceza mahkemesinde çözümlenmesi (bir anlaşma imzalayan her devlet grubu için böyle bir mahkeme kurulması düşünülmüştür).

Son olarak, ideal amacın, dünya çapında bir geri verme anlaşması imzalanması ve bunun uygulanmasının yine dünya çapında bir ceza mahkemesine verilmesi olduğu belirtilmektedir.